

QUAN HỆ QUỐC TẾ**HOẠT ĐỘNG GÌN GIỮ HÒA BÌNH CỦA
LIÊN HỢP QUỐC TẠI HAITI**

TS. Nguyễn Hồng Quân
Cục Đối ngoại - Bộ Quốc phòng

Từ thập kỷ 1990 của thế kỷ XX, cộng đồng quốc tế, đặc biệt là Liên hợp quốc (LHQ) đã tìm nhiều phương cách giúp Haiti vượt qua những chặng đường không ít gian nan để phát triển, tiến bộ. Đáng chú ý là LHQ đã phái tới đây năm phái bộ gìn giữ hòa bình, hai lần tiến hành cưỡng chế (theo Chương VII, Hiến chương LHQ) trong vòng chưa đầy hai mươi năm. Đó là một 'kỷ lục' về triển khai lực lượng gìn giữ hòa bình tại một quốc gia.

Bài viết này đề cập tới hoạt động của các phái bộ gìn giữ hòa bình LHQ tại Haiti từ năm 1993 tới nay.

Haiti nằm trên biển Caribbean, diện tích gần 28.000 km², (có chung biên giới với Cộng hòa Dominica) được Christopher Columbus tìm ra năm 1492 và trở thành thuộc địa của Pháp từ năm 1697. Haiti có khoảng 8 triệu dân. Nơi đây từng là niềm tự hào của những người nô lệ da đen trên thế giới, bởi hai thế kỷ trước đây, những người nô lệ ở đảo này, dưới sự lãnh đạo của Toussaint Louverture đã vùng lên chống lại ách đô hộ của thực dân Pháp và tuyên bố thành lập chế độ cộng hòa từ ngày 1/1/1804. Nhưng trên thực tế, hòn đảo này vẫn bị thực dân, đế quốc kiểm soát cho đến tận những năm 1980 của thế kỷ trước.

Những thập kỷ dưới chế độ gia đình trị của Duvalier đã để lại nghèo nàn và lạc hậu, cùng những tệ nạn xã hội nặng nề thời phong kiến. Lịch sử Haiti trong 200 năm qua là lịch sử thấm đầy máu.

Sau khi thoát khỏi chế độ thống trị tàn bạo kéo dài hơn một thập kỷ của cha con Duvalier, Haiti lại bị cuốn vào vòng xoáy xung đột, bất ổn chính trị. 32 cuộc đảo chính đã nổ ra, trong đó một Tổng thống bị đầu độc, một Tổng thống chết tại tư dinh do bị đặt mìn, một Tổng thống bị đâm đông quân chúng chặt tay, 9 Tổng thống phải chạy trốn và 6 Tổng thống khác bị lật đổ. Hai mươi năm sau khi Tổng thống Duvalier bị lật đổ, Haiti vẫn chìm đắm trong đói nghèo, nằm trong top đầu những nước có nạn tham nhũng phổ biến nhất thế giới.

Cuộc bầu cử dân chủ tháng 12/1990 đưa ông Jean Aristide, một mục sư tiến bộ lên làm Tổng thống. Nhưng chỉ bảy tháng sau khi nhậm chức (tháng 9/1991), Tổng thống Aristide đã bị lật đổ trong cuộc đảo chính quân sự đẫm máu và phải sống lưu vong ở nước ngoài. Đất nước rơi vào khủng hoảng, với những cuộc xung đột tưởng chừng không bao giờ dứt. Nhưng rồi, hai năm sau, các bên xung đột cũng ký được với nhau *Hiệp định hòa bình*

Governors Island. Tiên đề này tạo điều kiện để LHQ đưa Phái bộ gìn giữ hòa bình đến giám sát thi hành Hiệp định hòa bình.

Phái bộ Liên hợp quốc tại Haiti (MINUHA, từ 9/1993 đến 6/1996)

MINUHA được Hội đồng Bảo an Liên hợp quốc (HĐBA) lập ra lúc đầu để giúp thực hiện một số điều khoản của *Hiệp định Governors Island* do các bên xung đột ở Haiti ký kết ngày 3/7/1993, đồng thời giúp hiện đại hóa các lực lượng vũ trang Haiti và thành lập lực lượng cảnh sát mới. Thế nhưng, chính quyền quân sự Haiti đã không hợp tác đầy đủ với LHQ, nên một Phái bộ gìn giữ hòa bình với các hoạt động truyền thống như MINUHA không thể triển khai nhiệm vụ và đành phải kết thúc hoạt động. Đất nước Haiti lại lún sâu vào cuộc nội chiến, *Hiệp định Governors Island* bị phá vỡ.

Chiến dịch cưỡng chế hòa bình lần thứ nhất

Trước tình hình đó, theo đề nghị của Mỹ, căn cứ vào Chương VII Hiến chương LHQ, HĐBA nhất trí ra nghị quyết, ủy nhiệm cho Mỹ mở chiến dịch *cưỡng chế hòa bình*, nhằm chấm dứt sự thống trị của cánh quân nhân tiếm quyền bằng con đường bạo lực, bảo vệ thành quả bầu cử dân chủ, tránh một "tám gương xấu" cho các nền dân chủ trong khu vực "sân sau" của Mỹ. Dưới chiêu bài "khôi phục nền dân chủ", 20.000 quân Mỹ cùng một số nước đồng minh của Mỹ đã tiến công, chiếm đóng Haiti và đưa ông Aristide trở lại cầm quyền.

Ngay sau khi Chính phủ hợp hiến Haiti được khôi phục tháng 10/1994, HĐBA giao nhiệm vụ gìn giữ hòa bình

cho Phái bộ MINUHA. Phái bộ MINUHA đã giúp đỡ Chính phủ dân chủ ở Haiti ổn định tình hình sau khi lực lượng đa quốc gia rút đi; huấn luyện quân đội chuyên nghiệp và thành lập lực lượng cảnh sát; giúp chính quyền hợp pháp tổ chức bầu cử Quốc hội tự do, theo nguyên tắc phổ thông đầu phiếu; bảo vệ các nhân viên dân sự quốc tế và các công sở chủ yếu. Từ ngày 31/3/1995, MINUHA triển khai lực lượng, gồm 6.065 binh sĩ "mũ nồi xanh", 847 nhân viên cảnh sát dân sự. Đây là lực lượng do 35 nước đóng góp¹.

Mặc dù gặp khó khăn về hậu cần, MINUHA vẫn giúp Haiti tổ chức được cuộc bầu cử Quốc hội dân chủ (mùa Hè năm 1995) và tiếp đó tổ chức cuộc bầu cử Tổng thống (ngày 17/12/1995). Với cuộc chuyển giao quyền lực cho Tổng thống mới diễn ra vào ngày 7/2/1996, MINUHA hoàn thành nhiệm vụ do HĐBA giao phó. Tổng thống mới đắc cử đã đề nghị MINUHA kéo dài nhiệm kỳ đến cuối tháng 6/1996, giúp ổn định tình hình đất nước trong điều kiện ông mới lên nắm chính quyền².

Phái bộ LHQ trợ giúp Haiti (MANUH, từ 7/1996 đến 6/1997)

Do cảnh sát quốc gia Haiti chưa đủ khả năng đảm bảo ổn định, an ninh cần thiết, HĐBA thông qua Nghị quyết 1063 (1996) ngày 28/6/1996, quyết định thành lập *Phái bộ LHQ trợ giúp Haiti* (MANUH). MANUH có nhiệm vụ nặng nề là củng cố nền dân chủ mà Haiti vừa giành được, trong điều kiện toàn bộ lực lượng quân sự và cảnh sát của MINUHA rút đi, ngăn chặn nguy cơ đe dọa những thành quả dân chủ đã đạt được dưới sự bảo trợ của LHQ.

Phái bộ MANUH đã giúp Chính phủ Haiti duy trì tình hình an ninh, trật tự xã hội, thành lập lực lượng cảnh sát quốc gia và huấn luyện cho lực lượng này thực thi nhiệm vụ có hiệu quả. Lực lượng của MANUH lúc cao nhất gồm 1.297 binh sĩ, 291 cảnh sát dân sự, nhiều nhân viên dân sự quốc tế và địa phương. Có 13 nước đã góp quân cho Phái bộ MANUH³.

Phái bộ MANUH đã hỗ trợ Đại diện đặc biệt của Tổng Thư ký LHQ phối hợp hoạt động của các cơ quan LHQ, theo hướng tăng cường các thể chế, hòa giải và hòa hợp quốc gia, khôi phục nền kinh tế Haiti.

Lực lượng MANUH kết thúc sứ mạng, hoàn thành nhiệm vụ vào tháng 6/1997⁴.

Phái đoàn chuyển tiếp của LHQ tại Haiti (MITNUH, từ 8 đến 11/1997)

Tháng 7/1997, sau khi Phái bộ MANUH kết thúc hoạt động, Tổng Thư ký LHQ báo cáo HĐBA về những thành tích đạt được tại Haiti, đồng thời nêu rõ những khó khăn, phức tạp về chính trị, kinh tế mà đất nước Haiti sẽ phải đương đầu. Trên cơ sở báo cáo đó và những khuyến nghị của Tổng Thư ký LHQ, ngày 30/7/1997, HĐBA ra Nghị quyết 1123 (1997) thành lập *Phái đoàn chuyển tiếp của LHQ tại Haiti* (MITNUH). Đây là Phái bộ gìn giữ hòa bình thứ tư do LHQ tiến hành tại Haiti, với thời hạn ngắn (bốn tháng)⁵.

Lực lượng MITNUH gồm 250 cảnh sát dân sự, 50 binh sĩ (ngoài ra còn nhiều quân nhân khác tự nguyện tham gia) thuộc 12 nước⁶. MITNUH đã giúp Chính phủ Haiti tiếp tục nâng cao tính chuyên nghiệp cho lực lượng cảnh sát. Bộ phận cảnh sát của MITNUH đã đào tạo cho cảnh sát

quốc gia Haiti ba lĩnh vực quan trọng, đó là truy lùng và kiểm soát các phân tử chống đối chính quyền đang lẩn trốn; kịp thời giải quyết các vấn đề về trật tự xã hội; đảm bảo an ninh cho Phủ Tổng thống. Nhờ sự giúp đỡ của MITNUH, năng lực của cảnh sát Haiti đã được nâng lên. Đồng thời, Phái bộ MITNUH và Chương trình Phát triển của LHQ (UNDP) còn phối hợp triển khai huấn luyện nâng cao kiến thức về luật pháp quốc tế cho cảnh sát quốc gia.

Trong khi đó, dưới sự chỉ huy của Tư lệnh MITNUH, bộ phận quân sự đã đảm bảo an ninh và tự do đi lại cho nhân viên LHQ thực thi nhiệm vụ. Đại diện đặc biệt của Tổng Thư ký LHQ điều phối hoạt động của các cơ quan LHQ nhằm phát triển các thể chế, thúc đẩy hòa hợp dân tộc và xây dựng kinh tế ở Haiti.

Phái bộ cảnh sát dân sự LHQ tại Haiti (MIPONUH, từ 12/1997 đến 6/1999)

Khi Phái bộ MITNUH sắp kết thúc sứ mạng, Tổng thống Haiti gửi thư cảm ơn LHQ đã đóng góp vào việc củng cố nền dân chủ ở Haiti; đồng thời Tổng thống cho rằng lực lượng gìn giữ hòa bình cần tiếp tục tăng cường năng lực hoạt động cho cảnh sát quốc gia non trẻ và đề nghị LHQ giúp đỡ trong lĩnh vực này.

Tháng 11/1997, Tổng Thư ký LHQ trình HĐBA kiến nghị tổ chức tiếp các hoạt động gìn giữ hòa bình ở Haiti. Kiến nghị đó đã được HĐBA chấp thuận. Ngày 28/11/1997, HĐBA thông qua nghị quyết thành lập *Phái bộ cảnh sát dân sự LHQ tại Haiti* (MIPONUH), đồng thời khẳng định tầm quan trọng của lực lượng cảnh sát quốc gia mang tính chuyên nghiệp cao, tự chủ, có đủ quân số và cơ cấu tổ

chức phù hợp, có khả năng thực hiện đầy đủ chức năng của cảnh sát để củng cố nền dân chủ và hỗ trợ cho bộ máy tư pháp ở Haiti. HDBA khuyến khích Haiti thực hiện kế hoạch củng cố năng lực cảnh sát quốc gia theo hướng đó. Khác với các Phái bộ gìn giữ hòa bình trước đó, *Phái bộ cảnh sát dân sự LHQ tại Haiti* (MIPONUH) chỉ đơn thuần là lực lượng cảnh sát, không có bộ phận quân sự⁷. Đây là một trong ba phái bộ gìn giữ hòa bình do LHQ tổ chức sau Chiến tranh Lạnh, với thành phần chỉ có các cảnh sát dân sự.

Phái bộ MIPONUH đã giúp Chính phủ Haiti nâng cao tính chuyên nghiệp của lực lượng cảnh sát quốc gia, giám sát trợ giúp kỹ thuật do UNDP cung cấp, tài trợ cho cảnh sát quốc gia Haiti và hợp tác chặt chẽ với Phái đoàn dân sự quốc tế tại Haiti (MICIVIH). Phái bộ MIPONUH còn trợ giúp đào tạo cán bộ và huấn luyện các đơn vị cảnh sát đặc nhiệm. Ngoài ra, MIPONUH tiếp tục giám sát hoạt động của cảnh sát, chỉ đạo nhân viên cảnh sát thực hiện công việc hàng ngày và giữ quan hệ phối hợp chặt chẽ với các cố vấn kỹ thuật của UNDP. Đơn vị cảnh sát đặc nhiệm của MIPONUH đã giúp đỡ các nhân viên và bảo vệ tài sản của Phái bộ. Người đứng đầu MIPONUH chịu trách nhiệm chung về các hoạt động mang tính chất chính trị do LHQ tiến hành tại Haiti và thường xuyên giữ liên hệ với Chính phủ Haiti.

Phái bộ MIPONUH kết thúc nhiệm kỳ công tác tháng 6/1999⁸. Một năm sau, ông J. Aristide trúng cử Tổng thống trong cuộc bầu cử tháng 5/2000.

Chiến dịch cưỡng chế hòa bình lần thứ hai

Ông J. Aristide trúng cử Tổng thống nhiệm kỳ hai trong cuộc bầu cử

gây nhiều tranh cãi. Bất đồng giữa Chính phủ với các đảng đối lập không ngừng tăng lên, khiến tình hình chính trị ở Haiti căng thẳng. Đây là nguyên nhân trực tiếp gây nên hai vụ đảo chính nhằm lật đổ ông, chỉ trong vòng năm tháng sau khi ông tuyên thệ nhậm chức.

Các lực lượng chống đối (bao gồm hầu hết các đảng phái chính trị, các tổ chức xã hội và các nhóm cựu quân nhân đã từng phục vụ trong Quân đội của Chính quyền Aristide và bị chính Tổng thống Aristide giải tán) đã tập hợp lại, tiến hành mít tinh, tuần hành, đòi Tổng thống Aristide từ chức. Nhưng trước thái độ cương quyết của Tổng thống Aristide, các lực lượng đối lập đã chuyển sang hình thức bạo lực vũ trang, gây xô xát, bạo động với quân đội và cảnh sát, làm hơn 70 người bị chết, hàng trăm người bị thương. Nền kinh tế Haiti vốn đã ốm yếu, càng trở nên suy sụp. Đời sống người dân ngày càng cơ cực, điều đúng. Hơn 3,8 triệu người sống trong cảnh đói nghèo, nhất là khu vực nông thôn. Sản xuất nông nghiệp là ngành kinh tế chính nhưng do bị hạn hán, bão lụt triền miên nên sản lượng lương thực giảm sút. Thất nghiệp tăng cao, chỉ 25% lao động có việc làm, 55% dân số mù chữ.

Dưới sự trung gian hòa giải của *Tổ chức các nước châu Mỹ* (OAS) và của các nhà lãnh đạo 15 nước khu vực Caribbean (CARICOM), Tổng thống Aristide chấp nhận tổ chức bầu cử Quốc hội trước hạn trong năm 2003, hòa giải với phái đối lập, tiến hành cải cách để chống tham nhũng, phát triển kinh tế, nhưng những nhượng bộ trên đã bị lực lượng đối lập khước từ. Phái đối lập cho rằng sự độc tài và tham nhũng của Tổng thống Aristide là nguyên nhân chính gây ra cuộc khủng

hoảng. Vì vậy họ tiếp tục đòi Tổng thống Aristide phải từ chức.

Cuộc xung đột giữa các lực lượng của Chính phủ và phái đối lập lan rộng. Cho đến tháng 2/2004, phần lớn miền Bắc Haiti đã nằm dưới sự kiểm soát của lực lượng nổi dậy. Các con đường dẫn đến thủ đô Port-au-Prince đều bị bao vây. Cảnh sát Haiti bỏ chạy khỏi các thị xã dọc biên giới với Dominica. Không khí hoảng loạn, lo sợ bao trùm nhiều nơi ở Haiti. Thậm chí, một số nhân vật đã yêu cầu Mỹ can thiệp, kể cả can thiệp bằng quân sự, để giải quyết khủng hoảng.

Trong cuộc xung đột bạo lực này, có nhiều thành phần chính trị, quân sự, xã hội cùng tham gia. Đó là lực lượng cảnh sát, các tổ chức do Chính phủ lập ra để đàn áp, khống chế các lực lượng đối lập, các băng đảng của các cựu quân nhân chống đối Tổng thống Aristide và các băng nhóm tội phạm lợi dụng tình hình rối loạn tiến hành các hoạt động cướp của, giết người. Chính phủ, các lực lượng đối lập, các tổ chức tội phạm vẫn tiếp tục giữ lập trường không khoan nhượng, làm cho việc tìm kiếm giải pháp chính trị bị bế tắc.

Trước tình hình đó, sự can thiệp quân sự từ bên ngoài được xem như giải pháp có thể chấp nhận được. Mỹ yêu cầu HĐBA ra nghị quyết cho phép đưa *lực lượng phản ứng nhanh* đến Haiti để giải quyết khủng hoảng trong trường hợp Aristide và phái đối lập không đạt được giải pháp qua thương lượng. Ngày 25/2/2004, Pháp kêu gọi Tổng thống Aristide từ chức và nhấn mạnh cần triển khai ngay tức khắc lực lượng *cưỡng chế hoà bình* để tránh cho Haiti rơi vào tình trạng hỗn loạn đẫm máu. Mỹ từ bỏ ủng hộ Tổng thống Aristide do dân chủ bầu ra, vì cho rằng ông này không có năng lực điều hành đất nước. Ngày

26/2/2004, HĐBA họp khẩn cấp để bàn về việc đưa lực lượng phản ứng nhanh quốc tế sang Haiti.

Tình hình diễn biến thật mau lẹ. Ngày 29/2/2004, Tổng thống Aristide buộc phải ký vào đơn từ chức và rời khỏi Haiti trên chiếc máy bay của Mỹ. Ngày 1/3/2004, lực lượng đa quốc gia được HĐBA ủy nhiệm, do Pháp đứng đầu, gồm quân đội của Pháp, Canada, Mỹ và Jamaica, đã tới Haiti. Lực lượng đa quốc gia đã kiểm soát lực lượng nổi dậy và phục hồi trật tự trong vòng 3 tháng.

Tuy nhiên, Hội nghị cấp cao CARICOM họp ngày 27/3/2004 chưa công nhận Chính phủ mới ở Haiti do lực lượng đa quốc gia hậu thuẫn. Điều đó có nghĩa là CARICOM né tránh việc công nhận trên thực tế, hợp pháp hóa lực lượng nổi dậy ở Haiti. Mặt khác, các nhà lãnh đạo CARICOM lo ngại Mỹ sẽ hành động tương tự, khi tình hình của một nước thành viên nào đó trong khu vực diễn biến theo hướng không phù hợp với lợi ích và ý muốn của Mỹ. Đồng thời các nhà lãnh đạo CARICOM yêu cầu LHQ làm sáng tỏ việc Tổng thống Aristide phải sống lưu vong ở nước ngoài.

Phái bộ ổn định tình hình tại Haiti (MINUSTAH, từ 6/2004 đến nay)

Sau khi lực lượng đa quốc gia kết thúc nhiệm vụ ở Haiti, nhận thấy tình hình bất ổn tại quốc gia này tiếp tục đe dọa hoà bình và an ninh trong khu vực, ngày 30/4/2004 HĐBA đã thông qua Nghị quyết số 1542 (2004) lập *Phái bộ ổn định tình hình tại Haiti* (MINUSTAH), yêu cầu lực lượng đa quốc gia (được HĐBA cho phép hoạt động từ tháng 2/2004) chuyển giao quyền lực cho MINUSTAH kể từ ngày 01/6/2004.

Kể từ đó, Phái bộ MINUSTAH⁹ hỗ trợ Chính phủ chuyển tiếp ở Haiti đảm bảo an toàn, môi trường ổn định; hỗ trợ lực lượng cảnh sát Haiti; hỗ trợ giải giáp các nhóm vũ trang và tái hòa nhập họ vào cộng đồng; giữ gìn trật tự, bảo vệ các nhân viên, trang thiết bị công sở của LHQ tại Haiti; trợ giúp công tác quản lý hành chính đất nước; thúc đẩy đối thoại và hòa hợp dân tộc; giúp Chính phủ chuyển tiếp ở Haiti tổ chức bầu cử các cấp cơ sở tiến tới bầu cử Quốc hội, bầu cử Tổng thống; giúp đỡ các tổ chức nhân quyền ở Haiti thúc đẩy công tác bảo vệ nhân quyền, nhất là quyền phụ nữ và trẻ em, hồi hương người ly tán và tỵ nạn. Phái bộ MINUSTAH đang tiến hành các hoạt động gìn giữ hòa bình đa chức năng, hay còn gọi là hoạt động gìn giữ hòa bình mở rộng.

HĐBA còn yêu cầu MINUSTAH phối hợp với các tổ chức khu vực OSA và CARICOM thực hiện nhiệm vụ trên¹⁰. Theo Nghị quyết 1542 (2004) của HĐBA, lực lượng gồm 6.700 lính "mũ nồi xanh", 1.622 cảnh sát, 548 nhân viên dân sự quốc tế, 154 nhân viên tình nguyện LHQ và 995 nhân viên dân sự địa phương¹¹.

Ngày 1/7/2005, Tổng Thư ký LHQ K. Annan kêu gọi Mỹ điều quân sang Haiti để ngăn chặn tình trạng bạo lực và bảo đảm tổ chức bầu cử sắp tới, nhưng Mỹ không đáp ứng, do Mỹ phải lo đối phó với tình hình chiến sự tại Iraq. HĐBA đã thông qua nghị quyết bổ sung 1.000 quân cho lực lượng phản ứng nhanh nhằm chấm dứt bạo lực ở Haiti.

Tháng 3/2007, Phái bộ MINUSTAH đã có hơn 8.000 quân "mũ nồi xanh" và cảnh sát dân sự¹². Nếu không có đội quân này, Haiti khó tránh khỏi cảnh "nồi da xáo thịt". Lực lượng MINUSTAH đôi khi phải chịu những

tổn thất về người¹³, vì phải đối phó với những vụ nổ súng lộn xộn, bắt cóc, tống tiền do các nhóm thanh - thiếu niên có vũ trang gây ra.

Dưới sự bảo trợ của LHQ, ngày 7/2/2006, Haiti đã tổ chức cuộc bầu cử Tổng thống. Ứng cử viên hàng đầu, ông Rene Prevel, cựu Tổng thống, được bầu làm Tổng thống mới của Haiti, với 61% số phiếu. Tình hình Haiti đang dần trở lại bình thường.

Thay lời kết

1. Haiti là một trong số không nhiều quốc gia trên thế giới, nơi đã diễn ra các loại hình hoạt động gìn giữ hòa bình LHQ. Trong vòng chưa đầy hai thập kỷ, HĐBA đã quyết định tổ chức tại đây các hoạt động gìn giữ hòa bình truyền thống (MINUHA), rồi hoạt động gìn giữ hòa bình mở rộng (MANUH, MITNUH, MINUSTAH); lại có cả Phái đoàn chuyên về các hoạt động của cảnh sát dân sự (MIPONUH); thậm chí khi các hoạt động gìn giữ hòa bình truyền thống, hay mở rộng không thành công, HĐBA không ngần ngại quyết định tiến hành các hoạt động cưỡng chế.

2. Hoạt động cưỡng chế chủ yếu do một số nước lớn, ủy viên thường trực HĐBA chỉ huy. Hoạt động cưỡng chế đầu tiên tại Haiti là do Mỹ lãnh đạo. Haiti được coi là khu vực "sân sau" của Mỹ. Năm 1994, người đứng đầu nước Mỹ thuộc Đảng Dân chủ, nên điều có thể hiểu được là Mỹ không thể chấp nhận tình trạng một nước ngay trong khu vực lại có hành động phi dân chủ - phế truất một Tổng thống được dân chủ bầu ra, gây tiền lệ xấu cho quá trình "dân chủ hóa" khu vực. Kết quả cuộc can thiệp quân sự dưới vỏ bọc hợp pháp của LHQ là Mỹ đã đưa Tổng thống Aristide trở lại Phủ Tổng thống.

Nhưng mười năm sau, tình hình đã không lặp lại. Mỹ đã không đứng ra bênh vực cho Tổng thống Aristide được nữa, vì sau thời gian cầm quyền, các vấn nạn ở Haiti vẫn chưa được giải quyết, các thủ lĩnh đối lập, cánh quân nhân... không hài lòng; người đứng đầu nước Mỹ lúc này lại không thuộc Đảng Dân chủ, hơn nữa, Mỹ đang bị sa lầy ở Iraq, không thể đưa quân tới một nơi khác để “giải quyết xung đột”. Thậm chí Mỹ đành phải gây sức ép buộc Tổng thống Aristide một lần nữa sống lưu vong.

Trong tình hình đó, Pháp đã được HĐBA chọn làm người lãnh đạo chiến dịch cưỡng chế năm 2004. Đây là cơ hội cho Pháp tăng cường vị thế, ảnh hưởng của mình ra ngoài khu vực ảnh hưởng truyền thống châu Phi; khẳng định vai trò của Pháp đối với việc giải quyết các “điểm nóng” trên thế giới; mặt khác, Haiti vốn đã từng là thuộc địa cũ của Pháp. Và Pháp đã thành công, chặn được bạo lực leo thang, duy trì Chính phủ hiện có (mặc dù không qua bầu cử), khôi phục tình hình để chuyển giao cho Phái bộ gìn giữ hòa bình MINUSTAH đúng thời hạn HĐBA đề ra.

3. Hoạt động gìn giữ hòa bình diễn ra trong thời gian tương đối dài, nhưng kết quả chưa có thể nói là bền vững. Đây cũng là hạn chế chung của hầu hết các Phái bộ gìn giữ hòa bình do LHQ lãnh đạo trên thế giới.

Trong xã hội Haiti, chứa chất biết bao mâu thuẫn. Các Phái bộ gìn giữ hòa bình LHQ mặc dù tốn nhiều thời gian, tiền bạc, thậm chí cả tính mạng của các nhân viên gìn giữ hòa bình, nhưng không thể giải quyết triệt để những mâu thuẫn xã hội ở một quốc gia vốn có quá nhiều phức tạp, bất ổn như Haiti. Vì vậy, sau mỗi chiến dịch

của LHQ, những mâu thuẫn nội tại đó tuy lắng xuống, nhưng khi có thời cơ, lại bùng lên dữ dội. Đó là căn nguyên lý giải sự có mặt của nhiều Phái bộ gìn giữ hòa bình LHQ tại quốc gia nhỏ bé ở Trung Mỹ - Caribbean này. Điều này cũng đặt ra nhiệm vụ cho hoạt động tái thiết hòa bình sau xung đột là phải giải quyết tận gốc các xung đột, mâu thuẫn xã hội; đó là tình trạng kinh tế kém phát triển, đi liền với nghèo đói, mù chữ, thất nghiệp, mất dân chủ.

Mặt khác, điều này cũng cho thấy: các vấn đề trên chỉ có thể được giải quyết thành công bằng chính nội lực của quốc gia đó, không thể trông chờ hoàn toàn vào một giải pháp từ bên ngoài.

4. Cộng đồng quốc tế nói chung, LHQ nói riêng dành quan tâm đáng kể để giải quyết tình hình ở Haiti. Khá nhiều quốc gia đã đóng góp nhân viên, tiền bạc để giải quyết xung đột ở đất nước xa xôi, không có tác động trực tiếp tới an ninh của đất nước họ.

Bên cạnh đó, các tổ chức khu vực (OSA, CARICOM) cũng có vai trò nhất định, tuy vai trò đó còn hạn chế. Một số nước chủ chốt trong khu vực như Brazil, Argentina v.v... cùng các tổ chức khu vực nói trên chưa thể giải quyết những vấn đề “nội bộ” khu vực. Phải chăng các tổ chức khu vực này không có lực lượng quân sự đủ mạnh, thiếu nguồn lực tài chính? Phải chăng ngay bản thân các nước thành viên OSA hay CARICOM không tạo được nhận thức thống nhất về việc có nên “can thiệp” vào công việc của một quốc gia thành viên như Haiti? Phải chăng các tổ chức khu vực chưa có cơ chế giải quyết các vấn đề thuộc về an ninh khu vực? Đó là những câu hỏi lớn, cần thêm thời gian để tìm lời giải. Trong

khi chờ đợi, LHQ, nhất là một số cường quốc, vẫn giữ vai trò chi phối mạnh mẽ tình hình tại khu vực này ■

Tài liệu tham khảo:

1. Center on International Cooperation, *Annual Review of Global Peace Operations 2007*, Lynne Rienner Publishers, Inc, Boulder, London.
2. Information Office of the State Council of the People's Republic of China, *China's National Defence in 2004*.
3. Organisation des Nations Unies, *50 ans de maintien de la paix (1948-1998)*, New York, 1999.

Chú thích:

- 1) Gồm Algeria, Antigua - Barbuda, Argentina, Australia, Bahamas, Bangladesh, Barbados, Belize, Benin, Canada, Djibouti, Mỹ, Nga, Pháp, Guatemala, Guinea-Bissau, Guyana, Honduras, Ấn Độ, Iceland, Jamaica, Jordan, Mali, Nepal, New Zealand, Pakistan, Hà Lan, Philippinnes, Saint Lucia, Saint Kitts và Nevis, Suriname, Togo, Trinidad và Tobago, Tuynidi.
- 2) Trong thời gian hoạt động, 8 binh sĩ gìn giữ hòa bình LHQ đã bị sát hại; chi phí MINUHA hết 320 triệu USD.
- 3) Đó là Algeri, Bangladesh, Benin, Canada, Djibouti, Mỹ, Nga, Pháp, Ấn Độ, Mali, Pakistan, Togo, Trinidad và Tobago.
- 4) Không binh sĩ LHQ nào bị thương vong, chi phí cho chiến dịch hết 73,3 triệu USD (kể cả chi phí cho lực lượng MITNUH).
- 5) Thông thường, thời hạn tối thiểu của một Phái bộ gìn giữ hòa bình LHQ là 6 tháng.
- 6) Gồm Argentina, Benin, Canada, Mỹ, Pháp, Ấn Độ, Mali, Niger, Pakistan, Senegal, Togo, Tunisia
- 7) Ông Julian Harston, quốc tịch Anh, được cử làm Đại diện đặc biệt của Tổng Thư ký LHQ và Người đứng đầu phái đoàn MIPONUH. Đại tá cảnh sát Pháp Claude Grudé được bổ nhiệm là Tổng Giám đốc cảnh sát.
- 8) Chi phí cho hoạt động của lực lượng MIPONUH là 18,5 triệu USD.
- 9) Có 44 nước tham gia đóng góp nhân viên quân sự và cảnh sát (xếp theo số lượng đóng góp): Brazil; Uruguay, Jordani, Sri Lanka, Nepal, Argentina, Chile, Pakistan, Bolivia, Peru, Philippinnes, Nigeria, Senegal, Trung Quốc, Burkina Faso, Guatemala, Pháp, Canada, Ecuador, Guinea, Mỹ, Tây Ban Nha, Cameroon, Niger, Mali, Chad, Thổ Nhĩ Kỳ, Zambia, Nga, Benin, Ai Cập, Togo, Rumani, El Salvador, Bosnia - Herzegovia, Paraguay, Vanuatu, Yemen, Mauritius, Sierra Leone, Colombia, Croatia, Madagascar và Morocco.
- 10) Ông Adama Guindo (người Mali) được giao Đại diện đặc biệt của Tổng Thư ký LHQ tại Haiti. Trung tướng Lục quân Brazil Augusto Heleno Ribiro Pereira được bổ nhiệm là Tư lệnh đầu tiên của lực lượng MINUSTAH.
- 11) Theo số liệu ngày 30-9-2006: Các đơn vị thuộc Phái bộ MINUSTAH gồm: 2 đơn vị không quân (do Argentina và Chile góp); 2 đại đội công binh (1 của Brazil và 1 đại đội hỗn hợp Chile - Ecuador); 1 đại đội bảo vệ hành dinh (do Philippinnes đảm trách); 8 tiểu đoàn bộ binh (đến từ Argentina, Brazil, Chile, Jordan, Nepal, Sri Lanka và 2 tiểu đoàn của Uruguay); 2 đại đội bộ binh (của Bolivia và Peru); 1 bệnh xá quân y cấp II của Argentina; 1 đơn vị cảnh sát quân sự của Guatemala.
- 12) Đến ngày 31/3/2007, lực lượng MINUSTAH gồm 6.799 lính "mũ nổi xanh", 1.802 cảnh sát, 431 nhân viên dân sự quốc tế, 174 nhân viên tình nguyện LHQ và 718 nhân viên dân sự địa phương. Kinh phí hoạt động được LHQ thông qua trong năm tài chính (7/2006-6/2007) là 489,2 triệu USD.
- 13) Tính đến 31/3/2007, có 25 nhân viên lực lượng gìn giữ hòa bình MINUSTAH hy sinh trong khi làm nhiệm vụ.